

ภาษาบาลี ๑ คำ คติธรรมประจำสัปดาห์ “อสุสามิก — ไม่มีใครเป็นเจ้าของ”

อสุสามิก อ่านตามภาษาบาลีว่า อัต - สา - มิ - กะ มาจากคำว่า น (ไม่ ซึ่งเป็นคำปฏิเสธ) [แปลง น เป็น อ] กับคำว่า สามิก (เป็นเจ้าของ) [ซ้อน ส] จึงรวมกันเป็น อสุสามิก แปลว่า ไม่มีใครเป็นเจ้าของ, ไม่มีเจ้าของ แสดงถึงความเป็นจริงของสิ่งที่มีจริง ซึ่งเป็นสภาพธรรมที่ว่างเปล่าจากความเป็นตัวตนเป็นสัตว์เป็นบุคคล เป็นสภาพธรรมที่ไม่มีใครเป็นเจ้าของ เพราะเป็นแต่เพียงสภาพธรรมแต่ละหนึ่งๆ ไม่สามารถที่จะบังคับบัญชาให้เป็นไปในอำนาจได้

ข้อความในธัมมปทัฏฐกถา อรรถกถา ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท แสดงความเป็นจริงว่า สภาพธรรมเป็นสภาพที่ไม่มีใครเป็นเจ้าของนั้น เพราะเหตุว่าไม่สามารถที่จะบังคับบัญชาให้เป็นไปในอำนาจได้ ดังนี้

บทว่า อนตตา ความว่า ชื่อว่า อนัตตา คือ ว่างเปล่า ไม่มีเจ้าของ ได้แก่ ไม่มีอิสระ (คือ ไม่เป็นใหญ่) เพราะอรรถว่า ไม่เป็นไปในอำนาจ เพราะใครๆ ไม่อาจให้เป็นไปในอำนาจ ว่า "ธรรมทั้งปวงจงอย่าแก่ จงอย่าตาย"

ข้อความในพระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย ชันธรวรรค ปัญจวัคคยสูตร ได้แสดงความเป็นจริงของสภาพธรรมที่เกิดดับ ว่า ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา จึงไม่ควรที่จะมีความเห็นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา ดังนี้

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน รูปเที่ยงหรือไม่เที่ยง?

ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามว่า ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า?

ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามว่า ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรหรือหนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา?

ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า

(เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็โดยนัยเดียวกัน)

พระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง เป็นหนึ่ง ไม่เป็นสอง เป็นจริงอย่างไรก็เป็นจริงอย่างนั้น เปลี่ยนแปลงให้เป็นอย่างอื่นไม่ได้ **สิ่งที่มีจริงที่พระองค์ทรงแสดง พระองค์ได้ทรงตรัสรู้อย่างแจ่มแจ้งตามความเป็นจริง** พระองค์ทรงแสดงธรรมตามความเป็นจริงว่า ธรรมทั้งปวง เป็นอนัตตา ก็เป็นจริงอย่างนั้น ตามความเป็นจริงของสภาพธรรม เพราะความหมายของอนัตตาคือ ไม่ใช่ตัวตน สัตว์ บุคคล ไม่มีใครเป็นเจ้าของ เป็นสภาพธรรมที่ว่างเปล่าจากความเป็นตัวตน สัตว์ บุคคล เป็นสภาพธรรมที่บังคับบัญชาไม่ได้ และปฏิเสธต่ออดีต (ตัวตน) อย่างสิ้นเชิง เพราะเป็นแต่เพียงสภาพธรรมแต่ละหนึ่งๆ เท่านั้น

พระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงทั้งหมด ไม่ว่าจะโดยนัยใดก็ตาม ก็เพื่อความเข้าใจความเป็นอนัตตาของสภาพธรรม เพราะฉะนั้น ทั้งหมดก็ต้องประมวลมาที่คำว่าธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา หมายความว่า ไม่ใช่ใครสักคนเดียว เพราะเป็นธรรมแต่ละหนึ่งๆ ไม่เป็นของใคร ไม่มีใครเป็นเจ้าของ ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาของใคร เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยแล้วก็ดับไป

พระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง จึงเป็นคำสอนที่เป็นไปเพื่อปัญญาโดยตลอด เพื่อให้เข้าใจสิ่งที่มีจริงในขณะนี้ สิ่งที่มีจริงในขณะนี้เกิดเพราะเหตุปัจจัยแล้วก็ดับไป ไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน และสภาพธรรมแต่ละหนึ่งๆ ก็ว่างเปล่าจากความเป็นสัตว์บุคคลตัวตน ไม่มีสัตว์บุคคลตัวตนแทรกอยู่ในสภาพธรรมเหล่านั้นเลย

ไม่มีใครสามารถทำอะไรให้เกิดขึ้นได้เลย ทุกขณะเป็นสิ่งที่มีความจริงที่เกิดเพราะเหตุปัจจัย แล้วก็ดับไป เช่น **ความโกรธ** เป็นธรรมอย่างหนึ่ง เกิดเพราะเหตุปัจจัย **ความติดข้องยินดีพอใจ** เป็นธรรมอย่างหนึ่ง เกิดเพราะเหตุปัจจัย **ศรัทธา** ความผ่องใสแห่งจิต เป็นธรรมอย่างหนึ่ง เกิดเพราะเหตุปัจจัย **ความละอายต่อบาป** เป็นธรรมอย่างหนึ่ง เกิดเพราะเหตุปัจจัย **ความเข้าใจถูกเห็นถูก** เป็นธรรมอย่างหนึ่ง เกิดเพราะเหตุปัจจัย **ความจำ** เป็นธรรมอย่างหนึ่ง เกิดเพราะเหตุปัจจัย **รูปแต่ละรูป** เป็นแต่ละหนึ่ง เกิดเพราะเหตุปัจจัย เป็นต้น ทั้งหมดนั้น เป็นธรรม แต่ละหนึ่งๆ ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตน ว่างเปล่าจากความเป็นสัตว์บุคคลตัวตนอย่างสิ้นเชิง ไม่มีใครเป็นเจ้าของสภาพธรรมหนึ่งสภาพธรรมใดได้เลย

ได้ยินเมื่อสักครู่นี้ ก็เกิดขึ้นแล้วก็ดับไปแล้ว ไม่มีใครเป็นเจ้าของ เป็นแต่เพียงสภาพธรรมชนิดหนึ่ง เป็นธาตุชนิดหนึ่ง แม้แต่กำลังเห็นเดี๋ยวนี้ เมื่อครู่นี้ ดับไปแล้ว ไม่มีใครเป็นเจ้าของการเห็น เพราะเป็นแต่เพียงสภาพธรรมชนิดหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นเห็นแล้วก็ดับไป

ดูเหมือนว่าแต่ละคนคิดว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สมบัติ แต่ทรัพย์สมบัตินั้นก็ไม่ว่ามีใครเป็นเจ้าของ เพราะเป็นแต่เพียงรูปธรรมเท่านั้น และทรัพย์สมบัติก็ต้องเสื่อมสลายไป ไม่มีใครเป็นเจ้าของได้จริงๆ และแม้แต่ผู้ที่กล่าวว่าตนเองเป็นเจ้าของทรัพย์สมบัติก็ต้องจากไป ซึ่งความจริงก็จากอยู่ทุกขณะ เพราะเหตุว่า สภาพธรรมเกิดแล้วก็ดับไป แต่ละขณะๆ เป็นอย่างนี้ ซึ่งผู้ที่เข้าใจถูกเห็นถูกตามความเป็นจริง

ได้ ก็ต้องมีปัญญา แล้วปัญญามาจากไหน ถ้าไม่ใช่เพราะได้ฟังพระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง

ปัญญาเป็นสภาพธรรมฝ่ายดี ที่เข้าใจถูกเห็นถูกตามความเป็นจริง เกิดขึ้นเพราะอาศัยเหตุปัจจัย ไม่ใช่ว่ามีตัวตนที่จะไปบังคับให้ปัญญาเกิดได้ ต้องอาศัยเหตุหลายอย่างหลายประการด้วยกัน กล่าวคือ ต้องมีศรัทธาที่จะฟัง ที่จะศึกษา เพราะเคยเห็นประโยชน์ของการได้เข้าใจความจริงมาแล้ว จึงทำให้เป็นผู้ที่สนใจที่จะฟัง ที่จะศึกษาพระธรรม เพื่อความเข้าใจอย่างถูกต้องตามความเป็นจริง เมื่อได้ฟัง ได้ศึกษา พิจารณาไตร่ตรองในเหตุในผล ปัญญาก็จะค่อยๆ เจริญขึ้นไปตามลำดับ

แต่ละขณะๆ ในชีวิตประจำวัน ก็แสดงถึงความเป็นสภาพธรรมที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ไม่มีใครทำให้สิ่งหนึ่งสิ่งใดเกิดขึ้นได้เลย และไม่มีใครเป็นเจ้าของด้วย ดังนั้น การตั้งต้นในการฟังในการศึกษาให้เข้าใจว่า ธรรม คือ สิ่งที่มีจริงแต่ละหนึ่งๆ ย่อมเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด เมื่อได้ฟังได้ศึกษาต่อไป ด้วยความเป็นผู้เห็นประโยชน์ ไม่ประมาทในแต่ละคำที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง ความเข้าใจถูกเห็นถูกก็จะค่อยๆ เจริญขึ้นไปตามลำดับ เป็นไปเพื่อขัดเกลาละคลายความไม่รู้ ความติดข้องและความเห็นผิด เป็นต้น ซึ่งจะต้องอาศัยกาลเวลาที่ยาวนานในการอบรมเจริญจนกว่าปัญญาจะถึงความสมบูรณ์พร้อมในที่สุด

ชมรมบ้านธัมมะ มศพ. : www.dhammadhomefellowship.com, โทร. ๐๘๑-๘๓๒๐๕๗๗